

JAN VAN EYCK EN ZIJN RELATIE TOT DEN OUDEN HUYSE EN STAMME
VAN GEMERT ?

In Brabants Heem nr.6/1972 verscheen een zeer interessant artikel van de heer J.Veerman, waarin hij zich afvraagt of Johannes en Hubertus van Eyck, de beroemde 15e eeuwse grondleggers van de Vlaamse schilderkunst zijn te vereenzelvigen met Lippertus en meester Johannes van Eyck die genoemd worden in een akte berustend in het Rijksarchief te 's-Bosch.

Deze akte van 5 sept.1441 (ongeveer 2 maanden na de sterfdag van mr.Jan van Eyck, de schilder), uit het archief van de commanderij Gemert, betreft de overdracht van een rente van 5 mudden rogge uit de heerlijkheid Gemert door Lippertus van Eyck aan Agatha, dochter van Jan van Gemert en gehuwd met Willem van Eyck. Deze rente afkomstig uit de gehele heerlijkheid doet onwillekeurig denken aan de aanspraken van de vroegere Heren van Gemert die hun rechten in de tweede helft van de 14e eeuw geheel verloren.

Met de akte van 1441 komt zulk soort eigendom dus weer in handen van een Van Gemert, de vraag hoe dit bezit bij de Van Eycks terecht kwam blijft vooralsnog geheel open.

Een direkte familierelatie van de Van Eycks en de Van Gemerts zou hier eventueel uitkomst en interessante bespiegelingen kunnen geven.

Een andere akte uit 1385, ook uit het archief van de commanderij maakte warempel gewag van een-Johann van Gemert, jof-frouwe Liesbeth soen was van Eycke-. In deze akte verkocht de vermelde Johan van Gemert aan de Duitse Orde zijn jurisdictie over de gemeente. Tot mijn spijt werd in deze akte niet gesproken over een eventuele rente die uit deze verkoop voort had kunnen spruiten.

Onlangs kwam me in het archief van de gemeente een regest onder ogen waarin Jan van Eyck in 1429 de rente kocht. Deze akte brengt wellicht meer licht in de zaak en ik hoop in een volgend Gemerts Heem hierover te kunnen berichten, omdat ik een kopie van deze akte (Rijksarchief 's-Bosch) nog niet heb kunnen bemachtigen.

Een meer uitgebreid onderzoek kan wellicht ook leiden naar de geboorteplaats van Jan van Eyck waarover tot heden enkel gissingen bestaan.

Mocht de hypothese van Veerman bewaathed worden dan was Jan

van Eyck overigens niet de enige aan het hof van Philips de Goede die bemoeienis had met de commanderij want in de akte van 19 okt. 1434 wordt de oud-commandeur van Gemert en landcommandeur van Alde-Biezen, Iwan van Cortenbach, door de Raad van Brabant genoemd - onsen lieven ende getrouwen Raide en Kemerlinck.

Gemert zou dus in deze periode erg goed vertegenwoordigd zijn aan het hof in Brussel. Niet alleen een wijs man in de persoon van Cortenbach vertoefde daar, maar eventueel ook de weergalozse kunstenaars Jan en Hubertus van Eyck met hun eigen Gemertse belangen. Veel onderzoek zal er echter nog nodig zijn om dit met recht te kunnen beamen.

Feit is wel dat in de periode 1425-1435 na vele geschillen tussen Gemert en de omliggende gemeenten over de gemene gronden in de Peel, waarbij de Raad van Brabant intervenieerde, Gemert uiteindelijk de Peel door koop kon annexeren en het heerlijke gebied ten koste van Brabant ongeveer verdubbelde.

Om te besluiten en terug te komen op Jan van Eyck wil ik eindigen, onder dankzegging aan de heer Veerman, met de vertaling uit het Latijn van de akte van 5 sept. 1441, die voor hem de aanleiding vormde tot zijn artikel in Brabants Heem.

Lippertus genaamd Van Eyck, heeft de helft van een jaarlijkse en erfelijke pacht van 10 mudden rogge, Helmondse maat, jaarlijks en erfelijk te betalen op het feest van onze Lieve Vrouw Lichtmis en binnen de vrijheid en parochie van Helmond over te geven en te leveren van en uit de heerlijkheid Gemert en alle en het gehele toebehoren van deze heerlijkheid en verder uit alle erfelijke goederen, opbrengsten, cijnsen, molens, gronden, weiden, heiden, pachten en alle overige erfelijke goederen binnen de heerlijkheid en het dorp Gemert bestaande gelegen of te betalen, welke helft van genoemde 10 mudden rogge genoemde Lippertus van meester Johannes van Eyck, natuurlijke zoon van wijlen heer Jan van Eyck had verkregen, zoals in de schepenakten van den Bosch, hierover opgemaakt, breder wordt omschreven, wettelijk en erfelijk overgedragen aan Lambertus van Doerne, zoon van Christianus, ten behoeve van Agatha, dochter van Jan, genaamd Van Gemert, echtgenote van Willem, genaamd Van Eyck, tesamen met de genoemde akten en alle andere geschriften welke hij naar hij zeide had en welke daarvan mel-

ding maakten en met alle rechten hem uit genoemde akten en hun inhoud op welke wijze ook toekomstende en hij heeft met stoklegging afstand gedaan op de hiervoor gebruikelijke wijze, belovende genoemde Lippertus als principaal schuldenaar op zijn persoon en al zijn goederen, dat hij deze overdracht en afstand vast en sterk voor immer en zonder tegenspraak gestand zou doen en dat hij elke verplichting of aanspraak, uit zijn aandeel van de genoemde helft van de genoemde 10 mudden rogge voortspruitende, aannoozede Agatha afstaat onder deze voorwaarde, dat genoemde helft van 10 mudden rogge dadelijk na het overlijden van genoemde echtgenoten Willem en Agatha gelijkelijk op hun beiden door Willem en Agatha voortgebrachte of voort te brengen nakomelingen erfelijk zal overgaan en devolveren en indien genoemde Willem en Agatha zouden komen te overlijden zonder hen overlevende wettige nakomelingen door hen voortgebracht of voort te brengen, dat dan deze helft erfelijk en wettelijk zal overgaan op de overige ergenamen en opvolgers van voornoemde Willem van Eyck.

Als getuigen waren aanwezig de schepenen van 's-Hertogenbosch, Gerardus de Vladeracken en Arnoldus Beerewout.

Gegeven op de vijfde dag der maand september in het jaar onzes Heren 1441.

Ad Otten.

De limerick met de zesde prijs:

In Boekel bij de capucijnen

Dreigde het Werkkamp ontijdig te verdwijnen

"Treedt in", zei de Vos

en het klooster ging los

maar tot slot bleef het klooster toch kwijnen.

Inz. J. Spitzen, 't Hool 6, Gerwen.

Er was ook een soort protestlimerick bij; hij luidde aldus:

D'r war 'ns unne Bram van Brabant

die hield van 'n schon stukske weiland

mar toen kwam dees kamp

dè war unne ramp

want 't plukke van bloeme mè zoveul, da's schand.

Inz. Jan v.d. Stappen, Schoonstr. 25,

Heesch bij Oss.